

درس اول: کنش‌های ما

تعریف کنش

در زبان فارسی برای فعالیت‌های انسان، اسم‌های گوناگونی همانند کار، عمل، فعل، رفتار، کردار، کنش و... وجود دارد. در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می‌دهد، «کنش» و به انجام‌دهنده آن، «کنشگر» می‌گویند. «کنش» ویژگی‌هایی دارد که آن را از فعالیت مخلوقات دیگر متمایز می‌کند.

ویژگی‌های کنش

- الف) کنش، آگاهانه است. یعنی وابسته به آگاهی آدمی است و تا آگاهی نباشد کنشی صورت نمی‌گیرد.
- ب) کنش، ارادی است. یعنی تا اراده و خواست انسان نباشد، انجام نمی‌شود.
- پ) کنش، هدف‌دار است. یعنی فعالیت انسان با قصد و هدف خاصی انجام می‌شود؛ اگر چه ممکن است همیشه به آن هدف نرسد. به عبارت دیگر کنش انسان، برخلاف فعالیت سایر مخلوقات معنادار است.
- کنش، معنادار است. انسان‌ها بر خلاف سایر مخلوقات با توجه به معنای کنش خود، آن را انجام می‌دهند.

آثار و پیامدهای کنش انسانی

- هر کنشی بنابر آثار و پیامدهایی که دارد به دو دسته ارادی و غیرارادی تقسیم می‌شود:
- الف) برخی از پیامدهای کنش، به اراده افراد انسانی یعنی خود کنشگر یا افراد دیگر وابسته است. به همین دلیل به آن‌ها «پیامدهای ارادی» می‌گویند. **مثال:** دانش‌آموز: پاسخ دادن به پرسش‌های امتحانی معلم: دادن نمره خوب
 - ب) دسته‌ای از کنش‌ها به اراده افراد بستگی ندارد. به همین دلیل به آن‌ها «پیامدهای غیرارادی» می‌گویند. این دسته از پیامدها، کنش نیستند که لازم باشد کنشگری آن‌ها را اراده کند؛ بلکه نتیجه طبیعی کنش‌اند. **مثال:** شما در و پنجره را باز می‌کنید و هوای کلاس عوض می‌شود.

تفاوت پیامد کنش‌های ارادی و غیرارادی

پیامدهای غیرارادی کنش انسان، قطعی است؛ یعنی حتماً انجام می‌شود، ولی پیامدهایی که به اراده انسان‌ها وابسته است، احتمالی است؛ یعنی ممکن است انجام بشود یا نشود. اگر افراد آن را اراده کنند، انجام می‌شود و اگر نخواهند انجام نمی‌گیرد.

مطالعه و پژوهش

نظریه کنش در جامعه‌شناسی

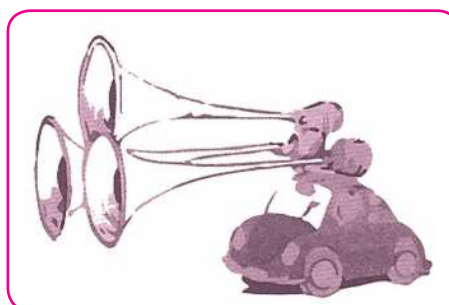
کنش به عنوان ابتدایی‌ترین و در عین حال مهم‌ترین فعالیت انسان‌ها، منشاء یکی از مهم‌ترین نظریات جامعه‌شناسی است. این نظریه که توسط تالکوت پارسونز معرفی و ارائه شده است، انگیزه را به عنوان بخش مهمی از کنش‌های ما در نظر می‌گیرد. پارسونز می‌گوید وقتی به مطالعه کنش‌ها می‌پردازیم، باید مقاصد، اهداف و آرمان‌ها را نیز در نظر بگیریم. مقاصد و اهدافی که جامعه در ساخت آن‌ها بسیار موثر است. پارسونز معتقد است کنش با رفتار متفاوت است. رفتار، واکنشی مکانیکی است که به محرک‌ها داده می‌شود اما کنش یک فراگرد فعالانه، خلاقانه و ذهنی است.

فعالیت‌های درس اول

گفتگو کنید

«بوق زدن» راننده یک کنش است. درباره معنای مختلف آن با یکدیگر گفت‌وگو کنید.

- ۱- بوق برای سلام و خداحافظی
- ۲- بوق برای اعتراض
- ۳- بوق برای ابراز عصبانیت
- ۴- بوق برای ابراز شادی
- ۵- بوق برای سوار کردن مسافر
- ۶- بوق برای بازکردن درب پارکینگ
- ۷- بوق برای هشدار
- ۸- بوق برای ...

تحلیل کنید

پیامدهای ارادی و غیرارادی هر یک از کنش‌های زیر را مشخص کنید:

پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده دیگری	وابسته به اراده کنشگر	
سلامتی - شادابی	مورد تحسین و تأیید دیگران	سلامتی - تناسب اندام	ورزش کردن
آسیب به جسم و روح	سرزنش و طرد شدن	لذت بردن - تفریح	سیگار و قلیان کشیدن
آرامش فرد و جامعه	مورد تشویق قرار گرفتن مورد اعتماد بودن	سلامت روح و روان آدمی دور شدن از گناه	رعایت حیا
آرامش فرد و جامعه	مورد تحسین و قدردانی قرار گرفتن	آرامش قلب، آرامش روح و روان	کنترل خشم

۱

الف) جملات درست و نادرست را مشخص کنید:

- ۱- ویژگی‌های هویتی مانند مکان و زمان تولد قابل تغییر هستند.
- ۲- ایرانی بودن هویت اجتماعی است و زودرنجی هویت فردی است.
- ۳- انقلاب‌ها مهم‌ترین تحولات در هر جهان اجتماعی محسوب می‌شوند.
- ۴- هویت اجتماعی افراد، محصول عضویت گروهی آنهاست.

۲/۷۵

ب) سوالات چهار گزینه‌ای زیر را پاسخ دهید:

- ۵- کدام یک از مثال‌های زیر بعد جسمانی، بعد نفسانی و بعد اجتماعی را در بر می‌گیرد:

الف) وزن - ایرانی بودن - اخلاص	ب) ناامیدی - گروه خونی - قد	پ) مجالس علمی، مذهبی	ت) همبازی‌ها
--------------------------------	-----------------------------	----------------------	--------------
- ۶- اولین و مهم‌ترین عوامل آشنایی فرد با جهانی که در آن متولد شده، کدام است:

الف) تاریخ تولد - تنبلی - ایرانی بودن	ب) مدرسه	پ) تبلیغ	ت) کنترل اجتماعی
---------------------------------------	----------	----------	------------------
- ۷- روشی که به واسطه آن فرهنگ در افراد درونی می‌شود کدام است:

الف) خانواده	ب) پلیس و خانواده	پ) دادگاه و زندان	ت) خانواده و دادگاه
--------------	-------------------	-------------------	---------------------
- ۸- تشویق و تنبیه کدام یک از گزینه‌های زیر آثار و نتایج عمیق‌تری دارد:

الف) جامعه‌پذیری	ب) اکتسابی - مفعول	پ) اکتسابی - فعال	ت) انتسابی - انفعالی
------------------	--------------------	-------------------	----------------------
- ۹- افراد در بدو تولد هویت اجتماعی خود را به صورت در محیط خانواده می‌پذیرند.

الف) افقی	ب) صعودی	پ) نزولی	ت) درون نسلی
-----------	----------	----------	--------------
- ۱۰- هنگامی که یک کارمند، مدیر بخشی از اداره می‌شود یا مدیر یک بخش، مدیر کل می‌شود، تحرک اجتماعی پیدا کرده است.

الف) جامعه‌پذیری	ب) کنترل اجتماعی	پ) انسداد اجتماعی	ت) اقناع
------------------	------------------	-------------------	----------
- ۱۱- مسدود بودن راه ارتقاء و تحرک اجتماعی صعودی را می‌گویند.

الف) نژاد خاص	ب) منابع ثروت	پ) منابع قدرت	ت) ارزش‌های دنیوی
---------------	---------------	---------------	-------------------
- ۱۲- در جامعه‌ای که قواعد و روابط آن براساس ارزش‌های اقتصادی است، تحرک اجتماعی صعودی برای کسانی که دارند امکان‌پذیر است.

الف) از خودبیگانگی فرهنگی	ب) اضطراب اجتماعی	پ) تعارض فرهنگی	ت) تحول فرهنگی
---------------------------	-------------------	-----------------	----------------
- ۱۳- اگر تغییرات هویتی مطابق عقاید و ارزش‌های جامعه نباشد و فراتر از فرصت‌هایی باشد که در یک جهان اجتماعی وجود دارد چه اتفاقی رخ می‌دهد:

الف) نژاد خاص	ب) منابع ثروت	پ) منابع قدرت	ت) ارزش‌های دنیوی
---------------	---------------	---------------	-------------------

۱۴- هویت فرهنگی جهان اجتماعی توسط کدام گزینه زیر شکل می‌گیرد :

- (الف) هنجارها و نمادها (ب) عقاید و ارزش‌ها (پ) تعلیم و تربیت (ت) هنجارها، ارزش‌ها
- ۱۵- از ویژگی‌های جهان اجتماعی زنده و سالم این است که :
(الف) از تجربیات جهان اجتماعی دیگر استفاده کند.
(ب) مطابق با نیاز خود از دستاوردهای جهان‌های اجتماعی دیگر بهره‌برد.
(پ) در صورتی که لازم باشد تغییراتی در تجربیات جهان‌های اجتماعی دیگر به وجود می‌آورد و سپس از آن‌ها استفاده می‌کند.
(ت) هر سه مورد درست است.

(پ) به سوالات زیر پاسخ کامل دهید :

۱۶- انواع از خود بیگانگی فرهنگی را نام ببرید.

۱۷- کدام جهان‌های اجتماعی نمی‌گذارند که انسان‌ها به شناخت و تفسیری درست از عالم و آدم نائل شوند ؟

۱۸- سه مورد از تأثیرات اسلام بر هویت ایرانی را بنویسید.

۱۹- قدرت سیاسی و نظامی غرب چه تأثیری بر ذهنیت مسلمانان گذاشت ؟

۲۰- منظور از هویت جهان اجتماعی چیست ؟ این هویت چه تفاوتی با هویت اجتماعی افراد دارد ؟

۲۱- انواع روابط جهان‌های اجتماعی با یکدیگر را بنویسید.

۲۲- جهان اسلام در مواجهه با فرهنگ یونان و روم چه عناصری را اخذ و چه عناصری را رد کرد ؟

۲۳- کدام فرهنگ‌ها در تعامل با جهان اسلام با پذیرش عقاید و ارزش‌های توحیدی آن ، به آن ملحق شد ؟

۲۴- جهان غرب پس از رویارویی با فرهنگ اسلامی چگونه تحولات هویتی پیدا کرد ؟

۲۵- در معرفی جوامع ، ویژگی‌های جمعیتی آن شامل چه مواردی است ؟

۲۶- راه گسترش هر فرهنگ چیست و حامل و عامل فرهنگ و معانی چه کسانی هستند ؟

۲۷- کدام شرایط مانع تحقق جهان اجتماعی توحیدی می‌شود ؟

۲۸- یکی از کارکردهای مهم نهاد خانواده چیست ؟

۲۹- آثاری را که متفکران ایرانی در نقد رویکرد تقلیدی به غرب پدید آوردند بنویسید.

۳۰- قدرت را تعریف کنید و انواع آن را نام ببرید .

۳۱- موقعیت اجتماعی افراد غیر از مشاغل به چه عوامل دیگری بستگی دارد ؟

۳۲- مدار مقبولیت و مدار مشروعیت چیست ؟

۳۳- هنگامی که قدرت برخلاف و حکم و قانون الهی باشد و تبعیت از قدرت هم از روی احساس رضایت باشد چه نوع قدرتی شکل می‌گیرد ؟

۱- نادرست	۲- درست	۳- درست	۴- درست
۵- (پ) تاریخ تولد - تنبلی - ایرانی بودن ۷- (ب) اقناع ۹- (ت) انتسابی - انفعالی ۱۱- (پ) انسداد اجتماعی ۱۳- (پ) تعارض فرهنگی ۱۵- (ت) هر سه مورد درست است.	۶- (الف) خانواده ۸- (الف) خانواده و همسالان ۱۰- (ب) صعودی ۱۲- (ب) منابع ثروت ۱۴- (ب) عقاید و ارزش‌ها		
۱۶- از خودبیبگانگی تاریخی و از خودبیبگانگی فطری			
۱۷- جهان‌های اجتماعی که براساس فطرت انسان شکل نگرفته‌اند و از عقاید و ارزش حق برخوردار نیستند.			
۱۸- (الف) ایرانیان با پذیرش اسلام به تفسیری توحیدی از هویت خود دست یافتند. (ب) عقاید و ارزش‌های توحیدی اسلام، ایران را به جهان اسلام ملحق ساخت و هویت ایرانی به صورت هویت بخشی از جهان اسلام درآمد. (پ) زبان فارسی به دلیل مشارکت فعال ایرانیان در حیات فکری جهان اسلام، به عنوان زبان فرهنگی دوم جهان اسلام درآمد. ۱۹- بخش‌هایی از ذهنیت مسلمانان را به خودباختگی فرهنگی دچار ساخت.			
۲۰- جهان اجتماعی هویتی دارد که به آن هویت فرهنگی جهان اجتماعی گفته می‌شود. این هویت براساس عقاید و ارزش‌های اجتماعی آن شکل می‌گیرد. هویت فرهنگ جهان اجتماعی گسترده‌تر از هویت اجتماعی افراد است. هویت اجتماعی افراد، محصول عضویت گروهی آن‌هاست مانند شهری بودن یا روستایی بودن. در جامعه، هویت اجتماعی فرد با توجه به هویت فرهنگی جامعه شکل می‌گیرد.			
۲۱- در محدوده سطحی هنجارها و نمادها - در سطح عقاید - در سطوح عمیق‌تر مثل آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی			
۲۲- جهان اسلام عناصر عقلی را پذیرفت ولی عناصر اساطیری و مشرکانه را نپذیرفت.			
۲۳- مصر - ایران			
۲۴- جهان غرب طی جنگ‌های صلیبی، پس از رویارویی با فرهنگ اسلامی و پذیرش برخی لایه‌های آن، بدون این که به جهان اسلام بپیوندد تحولات هویتی پیدا کرد.			
۲۵- تعداد جمعیت - محدوده سنی جمعیت - روستایی یا شهری بودن جمعیت - بیکار یا شاغل بودن جمعیت			
۲۶- راه گسترش هر فرهنگ شناخت (اندیشیدن)، پذیرفتن و عمل کردن به آن است. عامل و حامل فرهنگ و معانی هر جهان اجتماعی اعضای آن جهان اجتماعی هستند.			
۲۷- کاهش جمعیت موجب کاهش اعضای حامل و عامل معانی حق می‌شود.			
۲۸- فرزندآوری و تأمین جمعیت			
۲۹- غرب‌زدگی (جلال‌آل‌احمد) - بازگشت به خویشتن (دکتر علی شریعتی) - خدمات متقابل اسلام و ایران (شهید مرتضی مطهری)			
۳۰- هرگاه موجودی بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد، دارای قدرت است. دو نوع فردی و اجتماعی			
۳۱- علم، ایمان، تقوا، هنر، احترام و ...			
۳۲- مقبولیت: خواست و اراده کسانی است که قدرت بر آن‌ها اعمال می‌شود. مشروعیت: حق و باطل بودن است.			
۳۳- غیر مشروع			